

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้งในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อทราบถึงความคิดเห็น ทักษะคติ ตลอดจนรูปแบบ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมณีพฤกษ์ จังหวัดน่าน ว่ามีอยู่อย่างไร ชาวม้งได้รับการเรียนรู้กลุ่มกลาและรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองมาจากสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน สังคม อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยอะไร ที่ทำให้ทัศนคติของชาวเขาเผ่าม้งหันมายอมรับพัฒนาทางการเมืองของเผ่า และของประเทศชาติโดยรวมควบคู่กันไป

ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงได้ทำกรอบแนวคิดของทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง และการกลุ่มกลาทางการเมือง มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำต้องอยู่ร่วมกันเพื่อความปลอดภัยและความสะดวกของมนุษย์เอง เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว หลาย ๆ ครอบครัวเกิดเป็นสังคม มนุษย์จึงคิดค้นระเบียบแบบแผนที่จะปฏิบัติต่อกันในสังคมนั้น แต่ละสังคมจะมีระเบียบแบบแผนปฏิบัติต่อกันเป็นของตนเองซึ่งอาจเหมือนกัน-คล้ายคลึง-หรือแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงก็ได้

ในสังคมหนึ่งสังคมใดประกอบไปด้วยระบบโครงสร้างหน้าที่และองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน “วัฒนธรรม” ก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบในสังคมที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อระบบอื่น ๆ ในสังคม มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม คำว่า “วัฒนธรรม” ได้มีผู้ให้ความหมายหรืออธิบายไว้มากมาย เช่น

2.1.1 ความหมายของคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมหมายถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่หล่อหลอมขึ้นผ่านการปฏิบัติสัมพันธ์หรือได้รับการถ่ายทอดจากบริบทแวดล้อม เช่น ได้รับการถ่ายทอดจากความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี การศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ กลายเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำของคนในสังคมส่วนใหญ่ ที่สำคัญวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นกลาง สามารถนำมาซึ่งความเจริญงอกงามหรือความเสื่อมแก่สังคมได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541 : 23-24)

วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างออกไปจากสัตว์ และเป็นลักษณะที่มนุษย์มีนอกเหนือไปจากลักษณะทางร่างกายและชีวภาพ ลักษณะพิเศษหรือวัฒนธรรมนี้มนุษย์ได้ร่วมกันคิดค้นสร้างสรรค์ และสะสม ถือเป็นปฏิบัติเป็นแบบแผนแห่งพฤติกรรมในชีวิตมาเป็นเวลาช้านาน (ดร. ไพฑูรย์ เครือแก้ว, 2518 : 40)

วัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์ มิได้ระบุเฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นสิ่งที่ดั้งเดิมหรือไม่แต่หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมการดำรงชีวิตของกลุ่มคน ซึ่งสมาชิกได้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันไป ด้วยการอบรมสั่งสอนกลุ่มคนทั้งทางตรงและทางอ้อมในช่วงระยะเวลาหนึ่งแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มคนดังกล่าวนี้มาจากกระบวนการความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) และทัศนคติ (Attitude) ซึ่งถ่ายทอดกันมาด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผลของการกระทำที่ผ่านมาเป็นเงื่อนไข สำหรับการกระทำต่อไปในอนาคตของชนกลุ่มหนึ่ง (Devos & Hippler 1969, อ้างในสมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538:2538)

จากทรรศนะของนักคิดหลายท่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

“วัฒนธรรม” เป็นแนวปฏิบัติของกลุ่มคนในแต่ละกลุ่มแต่ละสังคม ซึ่งแต่ละกลุ่มแต่ละสังคมอาจจะมีส่วนเหมือนกัน, คล้ายคลึงกัน, แตกต่างกันไปบ้าง หรืออาจจะแตกต่างกันไปโดยสิ้นเชิง แนวปฏิบัติดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการอบรม กลุ่มคนมาจากความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม ประเพณี เทคโนโลยี มาตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา วัด กลุ่มเพื่อนรวมตลอดจนถึงแวดล้อมต่าง ๆ ของแต่ละสังคมของกลุ่มคนเป็นแบบวิถีที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาที่อาจจะยาวนาน หรือแม้ว่าเพิ่งจะมีการเริ่มรับปฏิบัติ หากเมื่อกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม เกิดการยอมรับยึดถือเป็นแบบวิถีที่จะดำรงชีวิตในรูปแบบเช่นนั้นแล้ว นั่นก็คือ “วัฒนธรรม” ของสังคมนั้นนั่นเอง ดังเช่นวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ย่อมจะแตกต่างกับวัฒนธรรมของคนในเมืองหรือวัฒนธรรมของคนภาคเหนือก็ย่อมจะแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของคนภาคใต้ การที่วัฒนธรรมของแต่ละสังคมแตกต่างกันนั้น ก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของแต่ละบุคคลนั่นเอง (กรณีศ ควงไพบ, 2542:6)

2.1.2 วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture)

“วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นที่สนใจของนักวิชาการตะวันตกมาเป็นเวลาเกือบ 50 ปี กล่าวคือ ช่วงเวลาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลงแล้ว

ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมานักวิชาการเหล่านี้ได้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ ได้แก่

Gabriel A.Almond เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political Culture) เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมต่าง ๆ Almond อธิบายว่า

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่มีต่อระบบการเมืองและต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง (Almond 1956,อ้างในสมบัติ ธำรงธัญวงศ์,2538:258)

Gabriel A.Almond และ Sidney Verba ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นรูปแบบของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองต่อบทบาทของตนเอง และต่อกิจกรรมทางการเมือง เป็นความโน้มเอียงเชิงจิตวิทยา ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ในสังคม จากการรับรู้ (Cognition) ความรู้สึก (Feeling) และการประเมินค่า (Evaluation) ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง ฉะนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความรู้ ความเข้าใจ และความสำนึกทางการเมืองที่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง มีต่อระบบการเมืองการปกครองของเขา เช่น มีความรู้ ความเข้าใจว่า สังคมหรือประเทศของเขานั้น มีรูปการปกครองแบบใดมีหน่วยงานเมืองค์กระไรที่เกี่ยวข้องบ้าง ตัวเขาเองมีบทบาท สิทธิ และหน้าที่ ในกระบวนการทางการเมืองการปกครองอย่างไรบ้าง เขามีความรู้สึกพอใจอย่างไร หรือไม่ต่อระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเป็นไปในลักษณะใดก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เขาผู้นั้นเอง (Gabriel A.Almond and Sidney Verba, 1963:13)

สำหรับนักวิชาการอื่น ๆ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองดังนี้

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยในการอธิบายแบบแผนต่าง ๆ อันแตกต่างกันของความขัดแย้งทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เด่น ๆ ได้แก่ ความรู้สึกหรือการอบรมกล่อมเกลามาก่อนของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง (Dahl 1966,อ้างในสมบัติ ธำรงธัญวงศ์,2538:263)

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึงแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ซึ่งก่อให้เกิดระเบียบและความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง ทั้งยังช่วยวางรากฐานและข้อบังคับซึ่งควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมือง วัฒนธรรมจึงเป็นที่รวมทั้งความคิดทางการเมืองและบรรทัดฐานทางการเมืองต่าง ๆ และเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการรวมตัวของมิติทางการเมืองด้านจิตวิทยาและความคิดทางการเมือง (Pye 1968,อ้างในสมบัติ ธำรงธัญวงศ์,2538:263)

วัฒนธรรมทางการเมือง มีความหมายแตกต่างจากวัฒนธรรม กล่าวคือวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั้งหมด (กมล สมวิเชียร, 2514:42)

ลิจิต ซีรเวคิน ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมืองว่า วัฒนธรรมทางการเมืองก็คือส่วนของวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถาน และพฤติกรรมของคนในกระบวนการหรือวิถีทางการเมือง เช่น ถ้ามีความเชื่อว่าผู้สมัครทุกคนโกงกิน จึงไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งการไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นพฤติกรรมทางการเมือง ความเชื่อที่ว่าคนทุกคนโกงก็คือการไม่มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ก็ย่อมเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองในแง่ Non Participant Political Culture (ลิจิต ซีรเวคิน, 2529:9)

Almond และ Verba ได้ศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยใน “The Civic Culture” ทำการศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่าง 5 ประเทศ (เยอรมนี อิตาลี เม็กซิโก อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา) และได้ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นเรื่องของความเชื่อ ความปรารถนา อารมณ์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง อีกทั้งได้จำแนกรูปแบบความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมือง โดยกล่าวความโน้มเอียงทางการเมือง แบบแผน ทักษะคติทางการเมืองของบุคคลนั้นแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1) ความโน้มเอียงทางการรับรู้ (Cognitive Orientation) ซึ่งเป็นเรื่องของ “ความรู้ความเข้าใจ” และ “ความเชื่อ” ที่มีต่อระบบทางการเมือง บทบาทและหน้าที่ตามบทบาทปัจจัยนำเข้า (Inputs) และปัจจัยผลิตผล (Outputs) ของระบบการเมือง

2) ความโน้มเอียงตามความรู้สึกนึกคิด (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง

3) ความโน้มเอียงในการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจในการให้ความเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมือง อันเป็นผลที่เกิดจากบุคคลได้รวบรวมมาตรการทางคุณค่าและกำหนดกฎเกณฑ์ โดยอาศัยข่าวสารและความรู้สึกเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจหรือข้อคิดเห็น (Almond & Verba 1965, อังในสุรสิทธิ์ อุตบุรี, 2541:14)

Almond & Verba ได้ให้มิติความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลโดยสร้างตารางความสัมพันธ์ระหว่างความโน้มเอียงทางการเมือง 3 ลักษณะโดยวัดจากตัวแปร 4 ตัว ซึ่งเป็นเรื่องมิติความโน้มเอียง ดังนี้

ตารางที่ 1. มิติของความโน้มเอียงทางกรรเมือง

ความโน้มเอียง	ระบบโดยเป้า หมายทั่วไป	ปัจจัยนำเข้า	ปัจจัยผลผลิต	ตนเองในฐานะ มีส่วนร่วม
การรับรู้				
ความรู้สึกนึกคิด				
การประเมินค่า				

ที่มา : (Almond & Verba 1965, อ้างในสุรสิทธิ์ อุตบุรี, 2541 : 14-15)

ดังนั้น การที่บุคคลจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด จึงขึ้นอยู่กับความรู้และสมรรถนะในการใช้เหตุผลของแต่ละบุคคลด้วย

ต่อมา Almond ได้ทำการศึกษาร่วมกับ Verba และได้อธิบายว่าความโน้มเอียงของบุคคลทางการเมืองดังกล่าวสามารถจำแนกได้ 4 ลักษณะ คือ

1. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับชาติและระบบการเมืองโดยทั่วไปของเขาอย่างไร? อาทิเช่น ประวัติความเป็นมาของชาติ ขนาดพื้นที่ของประเทศ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ลักษณะอำนาจทางการเมือง รัฐธรรมนูญและอื่นๆ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อลักษณะทั่วไปของระบบการเมืองดังกล่าวเป็นอย่างไร บุคคลมีความคิดเห็นและการตัดสินใจประเมินค่าระบบการเมืองอย่างไร

2. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของผู้ว่าการเมืองอย่างไร? และบุคคลมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายอย่างไร บุคคลมีความนึกคิดและมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างผู้นำและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะอะไรบ้าง

3. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับตามนโยบายสาธารณะโครงสร้างตัวบุคคลและการตัดสินใจอันเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่มาจากรัฐบาลอย่างไร? กล่าวคือบุคคลมีความรู้สึกนึกคิดและความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวข้างต้นอย่างไร?

4. บุคคลมองเห็นตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของระบบการเมืองอย่างไร?

กล่าวคือบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ อำนาจ หน้าที่และวิธีการต่างๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร บุคคลมีความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของคนในระบบการเมืองอย่างไร และใช้อะไรเป็นบรรทัดฐานในการมีส่วนร่วมและปฏิบัติหน้าที่พลเมืองตลอดจนการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจทางการเมือง (Almond & Verba, อ้างในสมบัติ ธารงษ์วงศ์, 2538 : 259-260)

นอกจากมิติแห่งการรับรู้หรือความเข้าใจทางการเมืองตลอดจนความรู้สึกนึกคิดดังกล่าวนี้ Almond & Verba ยังได้เสนอมิติแห่งทัศนคติทั่วไป (Generalized Attitudes) ที่มีต่อ “ระบบการมีส่วนร่วม” (System as a Whole) นั่นคือ ต่อ “ชาติ” (Nation) ในแง่คุณค่าความสำเร็จและอื่นๆ ในทำนองนี้ที่เกี่ยวกับชาติ โดยวัดจากความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออก (Output Affect) หรือลักษณะต่างๆ ของความภาคภูมิใจของประชาชน ที่มีต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทัศนคติทั่วไป หรือมิติโดยทั่วไปของความรู้สึก ที่มีต่อระบบโดยส่วนร่วมนี้ Almond & Verba ใช้วัดเกี่ยวกับ “ความภูมิใจในชาติ” (National Pride) ซึ่งถือว่าเป็นความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อระบบสังคมการเมืองโดย Almond & Verba ได้ตั้งเป็นคำถามไว้ว่า “สิ่งใดในประเทศที่เป็นสิ่งที่ทำให้ (ผู้ตอบ) รู้สึกภาคภูมิใจมาก” ในการตอบคำถามนี้ ผู้ตอบอาจไม่ตอบในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะทางการเมืองก็ได้ แต่ถ้าผู้ตอบ ตอบในส่วน ที่เกี่ยวลักษณะทางการเมืองก็อาจสรุปได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในทางการเมือง (Political Pride) (Almond & Verba 1965, อ้างในสุรสิทธิ์ อุตุนี, 2541 : 15-16)

ความภาคภูมิใจในชาติเป็นความรู้สึกพอใจของบุคคลต่อสถาบันชาติ ซึ่งเป็นแบบแผนที่ปรากฏอยู่ในสังคม แนวคิดเกี่ยวกับคำว่า ชาติ ในทางการเมืองนั้นมักหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของชุมชนที่แสดงออกภายในรัฐนั้นๆ (Gerth Mills 1958, อ้างในสุรสิทธิ์ อุตุนี, 2541 : 15-16)

นัยสำคัญเกี่ยวกับเรื่องชาตินี้ ปกติมักผูกพันเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างมากซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีการสงวนรักษาและพัฒนาด้วยการปลูกฝังความเป็นเอกลักษณ์ (Peculiarity) ของกลุ่มชน ปัจจัยทางวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานอันสำคัญยิ่งที่ก่อเกิดรูปแบบความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชาติในทุกหนทุกแห่ง โดยกลุ่มปัญญาชนพยายามเผยแพร่แนวคิดคุณค่าในเรื่องเชื้อชาติและในขณะเดียวกัน ผู้ที่ถืออำนาจรัฐในชุมชนการเมือง (Polity) ก็พยายามกระตุ้นความคิดของประชาชนในเรื่องรัฐ

“ความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชาติ” เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์รุนแรง โดยสาระสำคัญแล้ว “ชาติ” มิใช่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ หากความรู้สึกทางจิตใจที่อยู่บนพื้นฐาน

“เกิยรติภูมิ” (Gerth Mills 1958, อ้างในสุรสิทธิ์ ฤคบุรี, 2541 : 16) ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกที่ล้าลึกเข้าไปถึงมวลชนในโครงสร้างทางการเมืองที่เคยประสบความสำเร็จทางสถานะแห่งอำนาจของชาติในอดีตมาก่อน เกิยรติภูมิทางการเมืองนี้ได้รับการหลอมรวมกลายเป็นความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชาติ จึงเป็นแนวคิดที่มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรมทางการเมือง

2.1.3 รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

Almond & Verba ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนในสังคมต่าง ๆ และพบว่ามึลักษณะที่แตกต่างกันใน 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (The Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็นและไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ จะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจน และไร้การศึกษาเป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ ต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการและ ไม่มีความรู้สึกที่ว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้จะยอมรับอำนาจของรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐโดยคุณ

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า จะพบได้ในกลุ่มชนชั้นกลางเป็นกลุ่มชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่มีความเชื่อว่าอำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครองประชาชนโดยทั่วไปควรมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง (The Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อควบคุม กำกับและตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครองเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม จะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง (Almond & Verba 1965, อ้างในสมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2538:260-261)

ตารางที่ 2 ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

ความโน้มเอียง	ระบบโดย เป้าหมายทั่วไป	ปัจจัยนำเข้า	ปัจจัยผลิตตอบ	ตนเองในฐานะ ที่มีส่วนร่วม
แบบค้ำแคบ	0	0	0	0
แบบไพร่ฟ้า	1	0	1	0
แบบมีส่วนร่วม ทางการเมือง	1	1	1	1

ที่มา : (Almond & Verba 1965, อ้างในชัยอนันต์ สมุทวณิช 2519, ในพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ พลศักดิ์ จิร ไกรศิริ (บรรณาธิการ), 2524:100)

Almond & Verba ชี้ให้เห็นว่า เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนทั้งประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะประชาชนในสังคมต่าง ๆ มักจะมีความแตกต่างกันในเรื่อง ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นด้วย Almond & Verba สรุปว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน (Mixed Political Culture) ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (Parochial Subject Political Culture) เป็นรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับอำนาจของผู้นำชนเผ่า (Tribe) หมู่บ้าน (Village) หรือเจ้าของที่ดิน (Feudal Authority) แต่ประชาชนได้พัฒนาความจงรักภักดีไปสู่ระบบการเมืองที่มีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าเผ่าหมู่บ้านและเจ้าที่ดิน โดยยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางให้อยู่เหนือกว่า แต่ประชาชนก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือในกรณีได้รับสิทธิทางการเมืองแล้วก็ตามก็ยังไม่สนใจใฝ่กับสิทธินั้น รวมถึงไม่คิดว่าตนเองมีบทบาท หรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนยังคงความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม แต่ไม่ยอมรับอำนาจเด็ดขาดของหัวหน้าเผ่าอย่างเคร่งครัด กลับหันมายอมรับระเบียบกฎหมายของรัฐบาลกลาง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (Subject Political Participant Culture) เป็นแบบที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยคิดว่าตนเองมีบทบาทและมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ จึงเกิด

การเรียกร้องสิทธิทางการเมืองขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีประชาชนอีกบางส่วนยังคงเมินเฉยและไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองกล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ในระยะแรกอาจทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง แต่หากดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องจะมีอิทธิพลให้กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า หรือแบบอำนาจนิยม เปลี่ยนท่าทีและทัศนคติ หันมาสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (Parochial Participant Political Culture) เป็นรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในประเทศเกิดใหม่และเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือประชาชนในประเทศเหล่านี้ ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้การพยายามเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อรักษาประโยชน์ของกลุ่มตนเองอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองโดยกลุ่มชนหนึ่งอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางอำนาจนิยม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งอาจเอนเอียงไปทางประชาธิปไตย ลักษณะของความขัดแย้งนี้ทำให้โครงสร้างทางการเมืองไม่อิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง (Almond & Verba 1965, อ้างในชัยอนันต์ สมุทวณิช 2519, พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและพลศักดิ์ จิระไกรศิริ (บรรณาธิการ), 2524:101-103)

ส่วนประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง มีทั้งอุดมคติทางการเมืองและปทัสฐานในการดำเนินการของระบบการเมือง Rosenbaum ได้จำแนกให้เห็นความแตกต่างของการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 2 แนวทาง

แนวทางที่ 1. เป็นการศึกษาในที่ระดับ “ปัจเจกบุคคล” โดยมุ่งศึกษาเชิงจิตวิทยาขั้นพื้นฐานว่าบุคคลโน้มเอียงต่อองค์ประกอบสำคัญของระบบการเมืองในแนวใด หมายความว่าบุคคล “รู้สึก” และ “คิด” เกี่ยวกับสัญลักษณ์ สถาบันและการปกครอง ซึ่งเป็นแบบแผนทางการเมืองในสังคมของเขาอย่างไรและบุคคลได้ตอบสนองต่อแบบแผนทางการเมืองอย่างไร

แนวทางที่ 2. เป็นการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ “ระบบ” โดยศึกษาว่าสมาชิกในสังคมประเมินค่าสถาบันทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร

จากเหตุผลดังกล่าว Rosenbaum มองว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดการสะสมบรรดาความโน้มเอียงของประชาชนที่มีต่อองค์ประกอบพื้นฐานของระบบการเมือง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อของสมาชิกในสังคมต่อระบบการเมือง เช่น ความชื่นชมการปกครองระบบประชาธิปไตย การยกย่องเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นต้น

2. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับปทัสถาน (Norms) เป็นแบบแผนวิธีการปฏิบัติในทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การหาเสียง ไฮด์ปาร์ก การอภิปรายแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในสาธารณสถาน การชุมนุมประท้วง เป็นต้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ซึ่งระบบสังคมได้จัดตั้งขึ้น ได้แก่ สถาบันการเมืองต่างๆ พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

จากแนวความคิดดังกล่าว Rosenbaum สรุปว่าการศึกษาวรรณกรรมทางการเมืองต้องพิจารณาทั้งระบบความคิด ความเชื่อ และการกระทำของประชาชนในระบบการเมือง ว่ามีความเข้าใจ มีความเชื่อมั่น มีความสามารถในการแสดงพฤติกรรม และมีบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากหรือน้อยเพียงใด ในขณะที่เดียวกันต้องพิจารณาถึงสถาบันการเมืองต่าง ๆ ว่ามีบทบาทอย่างไร สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนและเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้มากน้อยเพียงใด (Rosenbaum 1975, อ้างในสมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538 : 264-264)

Rosenbaum ได้ชี้ให้เห็นองค์ประกอบหลัก (Core Components) ของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า องค์ประกอบหลักหมายถึง ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในแบบแผนของระบบการเมือง ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างทางการเมือง (Orientations Toward Governmental Structures) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

ก. ความโน้มเอียงที่มีต่อการปกครอง หมายถึง การที่ปัจเจกชน จะประเมินค่าและให้การตอบสนองต่อสถาบันการปกครองหลักของสังคมของเขาอย่างไร เช่น สัญลักษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐ และปทัสถานของสถาบันการปกครองซึ่งอาจศึกษาค้นคว้าถึงความโน้มเอียงที่มีต่อสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยเฉพาะก็ได้ หรือศึกษาค้นคว้าความพอใจที่มีต่อโครงสร้างรัฐบาล

ข. ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยนำเข้า (Inputs) และปัจจัยส่งออก (Outputs) หมายถึง ปัจเจกชนมีความรู้สึกและตอบสนองต่อข้อเรียกร้อง (Demand) ต่าง ๆ เพื่อให้ออกมาในรูปนโยบายสาธารณะนี้คือ "Inputs" และต่อการตัดสินใจตกลงใจเกี่ยวกับนโยบายที่ถูกกำหนดโดยรัฐบาลนี้คือ "Outputs"

อย่างไรก็ตามสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจของบุคคลว่า เขาจะดำเนินการเรียกร้องต่อรัฐบาลได้อย่างไร และเขาจะเชื่อถือนโยบายของรัฐบาลว่ามีประสิทธิภาพได้อย่างไร

3. ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในระบบการเมือง (Orientations Toward Others in the Political System) แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ก. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง (Political Identification) หมายถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของหน่วยการปกครอง อาทิเช่น ชาติ รัฐ เมืองชุมชน และรู้สึกว่าคนเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่จะต้องมีความจงรักภักดี ผูกพันหรือมีภาระหน้าที่ต่อหน่วยปกครองดังกล่าว

ข. ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) หมายถึงขอบเขตของทัศนคติของบุคคลที่รู้จักเปิดกว้าง ร่วมมือและอดกลั้นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะที่ตนเป็นพลเมืองของสังคมร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไว้วางใจในทางการเมืองนี้แสดงออกถึงความเชื่อของบุคคล ว่าบุคคลอื่นหรือกลุ่มชนอื่นมีความหมายต่อเขา ในทางที่ดีในการที่มีชีวิตทางการเมืองร่วมกัน

ค. การยึดถือกติกา (Rules of Game) หมายถึง แนวความคิดของบุคคลที่มีความเคารพ ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย ของสังคม

3. ความโน้มเอียงของบุคคล ที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง (Orientations Toward One's Own Political Activity) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ก. ความสามารถทางการเมือง (Political Competence) หมายถึง บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะที่ตนเป็นพลเมือง “บ่อยครั้ง” เพียงใด กล่าวคือ บุคคลได้ใช้ทรัพยากรทางการเมือง (Political Resources) ซึ่งในกรณีนี้ อาจหมายรวมถึงการประเมินคุณค่า ความรู้ ความสามารถของเขาในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองของเขาด้วย

ข. ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง (Political Efficiency) หมายถึงการมี “ความรู้สึก” ว่าการดำเนินการทางการเมืองของปัจเจกบุคคลส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองหรือไม่ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และการเปลี่ยนแปลงนั้นสามารถกระทำให้สำเร็จได้โดยประชาชน ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลมีสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน (Sense of Political Efficiency) (Rosenbaum 1975, อ้างในสมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2538 : 255 - 256)

จากแนวความคิดของ Resenbaum ดังกล่าวนั้น จะทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมทางการเมือง อย่างเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากเนื้อหารายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลต่อระบบการเมือง และองค์การทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์แบบบูรณาการระหว่างกิจกรรมของบุคคลต่อระบบการเมือง ดังนั้นการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งด้านร่างกาย (Physical) ด้านจิตใจ (Mental) และด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Action and Behavior)

จากการศึกษาทั้งหมดของความหมาย “วัฒนธรรมทางการเมือง” ที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสรุปได้ว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” หมายถึงแบบแผน แบบปฏิบัติที่แสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล ที่มีผลต่อระบบการเมืองและองค์ประกอบต่าง ๆ ทางการเมือง เนื่องจากเป็นผลมาจากความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคิดและโอกาสการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝัง อบรม และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ในช่วงระยะเวลาหนึ่งและสามารถจะยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ ๆ ที่ได้ผ่านการอบรม กล่อมเกลา ปลูกฝังและถ่ายทอดอีกช่วงเวลาหนึ่งได้เช่นกันยังผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผน พฤติกรรมทางการเมืองใหม่ จากแบบดั้งเดิม ไปสู่ความเชื่อใหม่ทางการเมือง จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ได้ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมมีคุณสมบัติที่เป็นพลวัต (Dynamic) อยู่ในตัวเอง (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2538 : 166 - 167)

2.1.4 การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง

เมื่อจะศึกษาการเมือง โดยพิจารณาจากวัฒนธรรมทางการเมือง ของสังคมคนนั้นจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึง “ความโน้มเอียงทางการเมือง” ของคนในสังคมโดยศึกษาประวัติศาสตร์ ขนบ ธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ปรัชญาทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อคนในสังคมนั้น ๆ ตั้งแต่เกิด จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่

กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการ ที่ทำให้คนในสังคมได้เรียนรู้ แบบแผนแนวทางทั่ว ๆ ไป ให้มีทักษะในสังคม และทำให้คนในสังคมสามารถที่จะใช้ชีวิตของตน ควบคู่ไปซึ่งมีชีวิต ในสภาพแวดล้อมของสังคมมนุษย์ และการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมทางการเมือง ของคนแตกต่างกันไปคนอื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุคือเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ (Socialization Process) ที่เขาได้รับมาซึ่งมีความแตกต่างกัน ในแต่ละสังคมย่อมมีแบบแผนทางสังคม และค่านิยมในทางวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันเสมอ โดยเฉพาะประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยและ ประเทศที่มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ และแม้แต่ในกลุ่มประเทศที่มีการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยเหมือนกันก็ยังมีแบบแผนทางสังคม และการเมืองต่างกับอีกประเทศหนึ่งด้วย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของ บุคคลในประเทศ และเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ดังนั้นการเรียนรู้ทางการเมือง จึงมีความสัมพันธ์ กับวัฒนธรรมทางการเมืองในแง่ที่ว่า เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดผลเมือง ในประเทศ มีความรู้เรื่องของการเมืองการปกครองของประเทศดีขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด ชอบพอ เกียรติยศ หรือหนึ่งใจต่อการเมือง

2.1.5 กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) หมายถึง การเรียนรู้ทั้งหมดไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง Almond และ Powell ได้อธิบายว่า เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สามารถรักษา และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมทางการเมืองได้ ดังนั้น การมีจิตใจแบบประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับว่าสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์ทางสังคม ฯลฯ เหล่านี้มีส่วนอบรมกล่อมเกลาให้ประชาชนในสังคมมีจิตใจแบบประชาธิปไตยหรือไม่ แต่ไหนเพียงใด ดังนั้นเราจึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) คือ การขัดเกลาทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

บุคคลเรียนรู้อะไร เมื่อไหร่ และอย่างไรเกี่ยวกับสังคมและการปฏิบัติตนในสังคมมี 3 แนวคิดที่สำคัญคือ

1. การขัดเกลาทางสังคมที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนสองรุ่น (Socialization as Enculturation) มีลักษณะสำคัญคือ

- มองว่าเด็กรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาในตัวอย่างตรงไปตรงมาเกิดจากการรับรู้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ
- มองว่าวัฒนธรรมมีความมั่นคงถาวร มีเนื้อหาที่ผสมกลมกลืนกันและส่งเสริมซึ่งกัน
- มองว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการขัดเกลาทางสังคมกับกระบวนการ

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอื่น ๆ โดยแยกจากกันได้ยาก และทั้งหมดจะเกื้อหนุนการคงอยู่ของวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

แนวความคิดนี้มุ่งให้เห็นถึงพลังในเชิงอนุรักษ์ของสังคม เพราะพัฒนาขึ้นมาในวิชามานุษยวิทยา ซึ่งมีความเป็นมาเริ่มต้นจากการศึกษาสังคมดั้งเดิม ซึ่งมีขนาดเล็กมีเสถียรภาพสูงจึงมองเห็นภาพของการขัดเกลาในรูปแบบที่เป็นกระบวนการ ซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ตามแบบฉบับดั้งเดิม

2. การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการควบคุมแรงคลส่วนบุคคล (Impulse Control)

แนวความคิดนี้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมทำหน้าที่ หล่อหลอมให้บุคคลผันแปรพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นทางธรรมชาติไปในทางที่สังคมพอจะยอมรับได้ แนวความคิดนี้มีที่มาจากทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์ ซึ่งมองว่า มนุษย์มีความต้องการทางธรรมชาติต่าง ๆ แต่กำเนิดก่อนที่จะมาเป็นสมาชิกของสังคม ตัวอย่างเช่น ความก้าวร้าวซึ่งหากปล่อยให้มีการแสดงออกโดยไม่มีการควบคุม ก็จะเป็นอันตรายต่อการคงอยู่ของสังคม ดังนั้นสังคมจึงมีวิธีการสอดแทรกค่านิยมเข้าไปในบุคลิกภาพของบุคคล

3. การขัดเกลาทางสังคม เป็นการเตรียมบุคคลเข้ารับบทบาทต่าง ๆ ในสังคม (Role Training) ทฤษฎีนี้มองว่าบุคลิกภาพของบุคคล และโครงสร้างของสังคมเป็นระบบที่แยกออกจากกัน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกันอาจมีได้หลายแนวทาง ซึ่งเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นตัวเชื่อมให้ทั้งสองระบบไปด้วยกันได้ในระดับหนึ่ง

การกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization)

ปัจจุบันการศึกษาการกล่อมเกลาทางการเมือง จะศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตมากขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนสนใจที่จะจับประเด็นความขัดแย้งในเนื้อหาที่ตัวแทนต่าง ๆ ให้กับบุคคลและเปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแทนต่าง ๆ ว่ามีมากน้อยกว่ากันเพียงใด ซึ่งจะได้ออกมาถึงดังต่อไปนี้

ครอบครัว ในทุกสังคมการขัดเกลาขั้นปฐมภูมิจะเกิดขึ้นในครอบครัว การกล่อมเกลาทางการเมืองที่แท้จริงเกิดขึ้นน้อยมากในสังคมที่ไม่มีมีการแบ่งแยกโครงสร้างที่ทำหน้าที่เฉพาะอย่าง (Undifferentiated Societies) การขัดเกลาในขั้นปฐมภูมิมิอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตทางการเมืองมาก ในสังคมที่สลับซับซ้อนมีโครงสร้างเฉพาะอย่างในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ทำให้มีตัวแทนในการขัดเกลาหลากหลาย ดังนั้นความแตกต่างทางเนื้อหาที่บุคคลจะได้รับนั้นมีมาก ทำให้ครอบครัวมีบทบาทลดน้อยถอยลงไป ยิ่งในสังคมที่คนหลายชาติพันธุ์ หลายวัฒนธรรมอยู่รวมกัน การที่บุคคลจะได้รับการขัดเกลาทางวัฒนธรรมย่อยหนึ่งใดอาจทำให้เขาห่อนความสามารถในการเข้าร่วมอย่างกลมกลืนกับวัฒนธรรมหลักของสังคมนั้น

กลุ่มเพื่อน (Peer Groups) เป็นกลุ่มที่สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ได้ดีกว่า รวมทั้งเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงบุคคล เข้ากับสถาบันต่าง ๆ ได้ดีกว่าและสามารถเตรียมบุคคลให้พร้อมจะรับประสบการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะได้ดีกว่าครอบครัว เพราะคนพบปะสนทนากับเพื่อนมากทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน กลุ่มเพื่อนจึงมีวิธีที่แนบเนียน ในการผลักดันให้คนในกลุ่มมีทัศนคติคล้ายคลึงกันได้ การถ่ายทอดจะมีลักษณะที่ไม่ตรงไปตรงมานัก คือจะเกิดการแปรสภาพเนื้อหาไปตามการตีความของกลุ่ม และมีการถ่ายทอดเนื้อหาทางการเมืองในลักษณะที่ไม่เป็นระบบ

สถาบันการศึกษา ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่กึ่งกลางระหว่าง รูปแบบปฐมภูมิกับทุติยภูมิ โรงเรียนทำหน้าที่กล่อมเกลาทางการเมืองได้ 3 ทางคือ

1. โดยการจำลองรูปแบบสังคมการเมือง คืออำนาจที่เด็ก ได้พบในโรงเรียน มีความเป็น

ส่วนบุคคลน้อยกว่าอำนาจของพ่อแม่ในครอบครัว เพราะแต่ละคนได้รับเลือกให้แสดงบทบาทเหล่านี้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ด้านความสามารถ แทนที่จะเป็น โดยหลักเกณฑ์ทางธรรมชาติ

2. ในทางตรง คือเด็กจะได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยผ่านหลักสูตรการเรียน นอก จากนี้วัฒนธรรมย่อย ก็มีอิทธิพลต่อการบรรลุผลของการกล่อมเกลาทางการเมืองในโรงเรียนด้วยเช่นกัน โดยเด็กจะเลือกรับเนื้อหาที่เหมาะสมกับฐานะ ชนชั้นและชุมชนของเขาเองมากกว่าที่จะรับเนื้อหาของ ระบบใหญ่ที่ไกลตัว

3. ในทางอ้อม คือการกล่อมเกลาทางการเมือง ที่ไม่ได้เกิดขึ้นในการเรียนการสอน การกล่อมเกลาทางการเมืองในวัยผู้ใหญ่

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองในวัยผู้ใหญ่แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. จำพวกในสังคม (Social Groupings) หมายถึง คนที่เป็นชนชั้นเดียวกันในวัยผู้ใหญ่ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นตัวกำหนดการเรียนรู้ทางกฎหมายของเขามากทีเดียวเพราะบุคคลมักจะคบค้าสมาคมอยู่กับคนที่มีฐานะเดียวกัน หรือพื้นฐานคล้ายคลึงกัน จึงรับทัศนคติทางการเมืองจากคนที่ เขาคบด้วย

2. กลุ่มทุติยภูมิที่เขาสังกัด กลุ่มนี้มีความแตกต่างจากจำพวกในสังคม ตรงที่ว่าเป็นกลุ่มที่มี โครงสร้างและกระบวนการที่แน่ชัด และมักจะดึงดูคนที่อยู่ในจำพวกในสังคมประเภทหนึ่งเข้ามาเป็น สมาชิกและตั้งตัวเป็นปากเสียงแทนคนจำนวนนั้น โดยที่บุคคลมีความผูกพันกับกลุ่มทุติยภูมิน้อยกว่า กลุ่มปฐมภูมิ กลุ่มทุติยภูมิ จึงมีอิทธิพลในการกล่อมเกลาทางการเมืองต่อบุคคลน้อยกว่า แต่กลุ่มทุติยภูมิ จะมีเนื้อหาที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองมากกว่า

กลุ่มทุติยภูมิอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยเฉพาะ

2.2 กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การเมือง แต่ให้การศึกษาทางการเมืองและมีกิจกรรมทางการเมืองควบคู่ไปกับกิจกรรมอื่น ๆ

2.3 กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การเมือง และไม่ทำการกล่อมเกลาทางการเมือง อย่างเป็นทางการ หากแต่บางครั้งทำโดยไม่รู้ตัว

3. ประสบการณ์ทางการเมือง ประสบการณ์ตรงเป็นโอกาสที่บุคคลจะได้ทดสอบบทเรียน ที่ได้เรียนรู้มาโดยทางอ้อมผ่านตัวแทนต่าง ๆ กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ประสบการณ์ทางการเมืองจะมี ผลต่อท่าทีทางการเมืองของบุคคลได้มาก ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้ให้ความสนใจต่อการเมือง

4. สื่อมวลชนในสังคมสมัยใหม่ สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลาทางการเมือง

เมืองมากขึ้น เพราะว่าได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ในการสื่อสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งกระทำได้ในหลายบทบาทคือ

4.1 สื่อมวลชนมักเป็นผู้ส่งทอดข่าวสาร ทำที่ทางการเมืองซึ่งเกิดจากตัวแทนในการกล่อมเกลารอบการเมืองอื่น ๆ ไม่ใช่เกิดจากตัวมันเอง หรือไม่ก็เป็นการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในมุมต่าง ๆ ของโลก

4.2 สื่อมวลชนมิได้ทำหน้าที่ให้ข่าวสารหรือทัศนคติทางการเมืองมากนัก เพราะมีเนื้อหาทางการเมืองน้อย

4.3 สื่อมวลชนมิได้มีอิทธิพลต่อมวลชนโดยตรง เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนพึ่งพาครอบครัวและกลุ่มเพื่อนอีกทีหนึ่งในการกล่อมเกลารอบการเมือง โดยเนื้อหาจะถูกตีความและแปรสภาพก่อนถูกถ่ายทอด

4.4 บุคคลรับสารจากสื่อมวลชนและตีความข่าวสารที่ได้รับภายใต้เงื่อนไข ทางสังคมในชีวิตจริง

4.5 สื่อมวลชนมีแนวโน้มจะตอกย้ำทำที่ทางการเมืองที่มีอยู่เดิม มากกว่าที่จะสร้างทำที่ใหม่ ๆ ขึ้น

เปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแทนในการกล่อมเกลารอบการเมือง ตัวแทนหนึ่งจะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าเนื้อหาของสื่อ นั้น เชื่อมต่อช่องว่างของสิ่งที่บุคคลได้รับจากตัวแทนอื่นได้หรือไม่ พวกที่เน้นอิทธิพลของตัวแทนหลัก (Primacy) ย้ำให้เห็นถึงความคงทนของสิ่งที่ได้เรียนรู้แต่เริ่มแรก และมุ่งความสนใจไปที่ความสำคัญของครอบครัวและวิธีการเลี้ยงดูเด็ก โดยสิ่งที่มาทีหลังไม่อาจเปลี่ยนแปลงท่าทีของบุคคลได้มากนัก พวกที่สองคือพวก Recency เห็นว่าการกล่อมเกลารอบการเมืองที่เพิ่งเกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางการเมือง จะมีอิทธิพลต่อบุคคลมากกว่าแต่มีอีกแนวหนึ่งที่วางตัวอยู่ระหว่างทั้งสองจึงพวก โดยเห็นว่าทัศนคติทางการเมืองของบุคคลได้รับการวางรูปแบบ โดยประสบการณ์ในวัยเด็กแต่สามารถถูกปรับ หรือเปลี่ยนได้โดยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง ข้อครึ่งใจ (Impression) ที่เกิดขึ้นในเบื้องต้นจะคงทนถาวรเพียงใดขึ้นอยู่กับว่ามีประโยชน์เพียงใดในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่บุคคลต้องเผชิญเท่ากับเป็นการตอกย้ำว่า กระบวนการกล่อมเกลารอบการเมืองเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ซึ่งมีความเชื่อมโยงและความไม่ลงรอยกันระหว่าง เนื้อหาที่บุคคลได้รับจากตัวแทน หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต (ม.ร.ว.พฤษวิศาล ชุมพล, 2531 : 64 - 91)

2.1.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศประชาธิปไตย นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และภายในขอบเขตของกฎหมาย ที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและตัวผู้บริหารหรือรัฐบาลได้ตามความต้องการของตน จึงนับเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศเผด็จการที่มักเป็นเพียงรูปแบบและเป็นไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมืองหรือสอดคล้องตามเจตจำนงของผู้บริหารหรือรัฐบาลเป็นสำคัญ (จรรยา สุภาพ, 2529: อ้างในอัครเมศวร์ ทองนวล, : 35)

Samuel P. Huntington and John M. Nelson ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละบุคคลที่มีจุดหมายเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดย Huntington ได้พิจารณาแง่มุมที่สำคัญของความหมายนี้และกำหนดขอบเขตความหมายชัดเจนขึ้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึงเฉพาะการกระทำ (ไม่รวมถึงทัศนคติ) เป็นการกระทำของผู้ที่มีส่วนร่วมที่เป็นประชาชนธรรมดาคนนั้นจะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่องกัน (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายถึงความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งปันที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดันหรือมีอิทธิพลต่อกฎอื่นๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล ทั้งนี้ไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้ (Samuel P. Huntington and John M. Nelson, 1976 : 4-7 อ้างในอัครเมศวร์ ทองนวล, 252 : 35)

Milbrath and Goel ได้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างๆ ว่าหมายถึงการกระทำต่างๆ ของพลเมืองที่ต้องการจะมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบทางการเมืองจากการนิยามในลักษณะนี้จะพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เพียงแต่เป็นการกระทำหรือบทบาทของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อที่ปรากฏออกมาในทางการเมือง แต่ยังรวมไปถึงลักษณะของการกระทำหรือบทบาทนั้นๆ จะต้องเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและเป็นการกระทำอย่างเป็นพิธีการอีกด้วย (Ceremonial and Support Activities) (Milbrath and Goel, 1977 : 2 อ้างในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540 :13)

Verba, Nie และ Kim ได้ศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนซึ่งมีความถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์อาจจะมากหรือน้อยก็ต่อการมีอิทธิพลในการเลือกสรรเจ้าหน้าที่รัฐบาล และตลอดจนการกระทำหรือการดำเนินการต่างๆ ของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น (Verba Nie และ Kim, 1978 : 46 อ้างในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540 : 30)

Robert A. Dahl ได้ทำการศึกษาเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยต่างกันตามลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่มีรายได้สูง มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ
 2. ผู้ที่มีสถานภาพสังคมสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ
 3. ผู้ที่มีการศึกษาสูง มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ
 4. ผู้ที่มีอาชีพประกอบธุรกิจและนักบริหาร มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า ผู้ที่มีอาชีพด้านการใช้แรงงาน
 5. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเสื่อมโทรม
- (Robert A. Dahl, อ้างในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540 :16)

นอกจากนี้ Kim ยังได้จำแนกลักษณะและประเภทของการเข้าร่วมทางการเมือง ไว้เป็นตารางที่ น่าสนใจดังนี้

ตารางที่ 3 รูปแบบของการเข้าร่วมทางการเมือง

	การเข้าร่วมโดยเป็นไปตามธรรมเนียมนิยม (conventional)	การเข้าร่วมโดยไม่เป็นไปตาม ธรรมเนียมนิยม (unconventional)
การเข้าร่วมด้วย ความสมัครใจ	แบบที่ 1 <ul style="list-style-type: none">- การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การพูดคุย สนทนากันในเรื่องที่เกี่ยวกับทางการเมือง- การเข้าร่วมกลุ่มในทางการเมือง- การเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียง- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ ที่บ้านเมือง- การหาตำแหน่งในทางการเมือง	แบบที่ 2 <p>เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่ถูกต้องตาม ตัวบทกฎหมาย</p> <ul style="list-style-type: none">- การเดินขบวน- การประท้วง- การก่อวินาศกรรม- การเผชิญหน้าต่อสู้- การเข้าร่วมในลักษณะการ sit-ins เป็น พฤติกรรมทางการเมืองที่รุนแรง เช่น- การลอบฆาตกรรม- การลักพาเรียกค่าไถ่- การรบอย่างกองโจร- การปฏิบัติจลาจล
การเข้าร่วมโดย ความไม่สมัครใจ	แบบที่ 3 <ul style="list-style-type: none">- การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง- การเข้าร่วมกลุ่มในทางการเมือง- การเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียง- การเข้าร่วมชุมชน	แบบที่ 4 <ul style="list-style-type: none">- การเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มพลังต่างๆ ทางการเมืองที่มุ่งจะทำลายในทางการเมือง

(Kim, 1978, อ้างในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540 : 14

Milbrath ได้จัดระดับการเข้าร่วมทางการเมือง โดยนัยว่าการเข้าร่วมทางการเมืองแต่ละ
ประเภทนั้นต่างก็จะใช้ทรัพยากรเช่น เวลา เงินทอง พลังงานอื่นๆ และที่แตกต่างกันคือ กิจกรรมการเข้า
ร่วมแบบใดที่บุคคลได้ให้ความทุ่มเทมากที่สุด ดูจะเสียค่าใช้จ่ายมากก็จะถือว่าเป็นการเข้าร่วมทางการเมือง

สูงกว่ากิจกรรมประเภทอื่นๆ ตามลำดับโดยจัดระดับการเข้าร่วมทางการเมืองจากระดับสูงสุดไปสู่ต่ำสุดไว้ดังนี้

1. การได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งของรัฐบาลและของพรรคการเมือง
2. การลงสมัครเป็นผู้เข้ารับการเลือกตั้งเพื่อที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่งของรัฐบาล
3. การวิ่งเต้นเพื่อหาเงินสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง
4. การเข้าประชุมกับบุคคลชั้นหัวหน้าของพรรคการเมืองหรือคณะกรรมการบริหารพรรค และการประชุมในการวางแผนการณต่างๆ ของพรรค
5. การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นของพรรคการเมือง
6. การเสียสละเวลาเพื่อช่วยในการรณรงค์หาเสียง
7. การเข้าร่วมชุมนุมหรือการประชุมในทางการเมือง
8. การบริจาคเงินทองเพื่อช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง
9. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือผู้นำทางการเมือง
10. การติดกระดุมหรือแผ่นป้ายของพรรคการเมืองหรือแสดงถึงผู้สมัครคนใดคนหนึ่งบนเสื้อหรือบนรถยนต์
11. การพยายามพูดจาที่เป็นการชักชวนให้บุคคลอื่นๆ ให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในทางใดทางหนึ่ง
12. การพูดคุยหรือสนทนากันในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเมือง
13. การไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง
14. การรับสิ่งกระตุ้นทางการเมือง เช่น การรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน
15. พวกที่มีความเฉื่อยหรือเฉยเมยในทางการเมือง

(Mibrath, 1977 อ้าง ในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540 : 15)

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสอบถาม กรณีการตัดสินใจเหตุผลของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับการเมือง ตลอดจนการสนทนาด้านการเมืองก่อนการเลือกตั้ง เป็นต้น

2.2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลทั่วไปในหมู่บ้านมณีพฤษ

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิมมิล แสงสว่าง (2536) ได้รวบรวมถึงแนวทางการปกครองหมู่บ้านของชาวเขาโคขรวม และเอกลักษณ์ทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง ไว้ดังนี้

1. การปกครองหมู่บ้าน

ชาวเขาแต่ละเผ่าไม่มีผู้ใดเป็นหัวหน้าสูงสุดทำการปกครองหมู่บ้านแต่ละแห่งจะเป็นสถาบันการปกครองอิสระที่ไม่ขึ้นต่อหมู่บ้านอื่น ยกเว้นกรณีหัวหน้าหมู่บ้านบางคนที่มีอาวุโสและมีอิทธิพลสูง ได้รับความเคารพนับถือไม่เฉพาะแต่ในหมู่บ้านนั้นเท่านั้น แต่อาจครอบคลุมถึงหมู่บ้านใกล้เคียงอีกด้วย

หมู่บ้านเป็นรากฐานการปกครองของชาวเขา บุคคลสำคัญประกอบด้วย หัวหน้าหมู่บ้าน รองลงมาเป็นผู้ช่วยหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งอาจมี 1-2 คน คณะที่ปรึกษาคือ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านนั้น หมอผี และผู้นำประกอบพิธีกรรม การเป็นหัวหน้าหมู่บ้านมักจะไม่มีการสืบทายาท แต่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติบางอย่าง เช่น ความอาวุโส ซึ่งการแข่งขันเพื่อชิง ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้าน ในบางครั้งอาจก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก และการแตกแยกกันอย่างรุนแรงจนถึงแยกตัวไปตั้งหมู่บ้านใหม่

การเลือกหัวหน้าหมู่บ้าน มักพิจารณาจากความสามารถและความชำนาญในการติดต่อกับบุคคลทั่วไป วิชาความรู้ทางเศรษฐกิจ และการมีญาติพี่น้องมากในหมู่บ้าน การเลือกก็เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยโดยถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ การได้รับความสนับสนุนจากคณะที่ปรึกษา ก็มี ความสำคัญด้วย หัวหน้าหมู่บ้านรับผิดชอบงานสำคัญ ๆ ในหมู่บ้าน ทั้งในด้านการปกครองหมู่บ้าน รักษาความสงบเรียบร้อย ระวังกรณีพิพาท และข้อขัดแย้งต่าง ๆ ให้การต้อนรับแขกที่มาเยือนหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นคนกลางติดต่อระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ บางหมู่บ้านที่สะดวกต่อการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หัวหน้าหมู่บ้านจะได้รับการแต่งตั้งจากทางการให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือบางครั้งก็ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปเป็นสักขีพยานในการเลือกหัวหน้าหมู่บ้านนั้น ๆ ด้วย

คณะที่ปรึกษาของหมู่บ้าน จะทำหน้าที่ให้คำแนะนำต่าง ๆ ตามที่หัวหน้าหมู่บ้าน ต้องการ ซึ่งค่อนข้างจะมีอิทธิพลมากในการปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม จารีตประเพณี จะอยู่ในดุลยพินิจของคณะที่ปรึกษา

เอกลักษณ์ทางการเมืองการปกครองของชาวเขาเผ่าม้ง

1. พฤติกรรมการเมือง ความสำคัญทางการเมืองของชาวม้งขึ้นกับตัวบุคคล ชาวม้งอยู่

ในวงสังคมที่มีระบบเครือญาติเป็นตัวกำหนด มีความเชื่อมั่นในจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิม และให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสมาก

2. ระเบียบประเพณีและการปกครอง ชาวม้งเชื่อถือและเกรงกลัวสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อนี้เป็นเหตุให้ชาวม้งคิดบัญญัติกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้น มาใช้ในชุมชนของตนโดยอ้างอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นเครื่องมือในการบังคับใช้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะดวกในการปกครอง หากผู้ใดกระทำความผิดบัญญัติ ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด หรือผิดผี ซึ่งจะต้องได้รับภัยอันตรายหรือมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา และต้องแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้วแต่กรณี กฎข้อบังคับ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายอังกฤษ (Common Law) ซึ่งเป็นกฎหมายที่มาจากจารีตประเพณี และไม่มี การบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งชาวม้งทุกหมู่บ้านได้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตลอดมา

3. อำนาจการปกครอง ชาวม้งไม่มีผู้ใดเป็นหัวหน้าสูงสุด และไม่ได้อยู่รวมกันอยู่ในที่เดียว แต่ต่างแยกหมู่บ้านออกไปปกครองตนเอง เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน องค์กรของชาวม้งจึงอยู่ในระดับหมู่บ้าน สามารถประชุมได้อย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อกำหนดวิถีทางการปกครองของตนเองได้โดยไม่ต้องผ่านผู้แทน ซึ่งตรงกับ การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) ซึ่งปัจจุบัน การปกครองระบอบนี้ยังคงมีใช้กันอยู่ในบางรัฐ (Canton) ของประเทศสวิสเซอร์แลนด์

4. บุคคลสำคัญ หัวหน้าหมู่บ้าน มีฐานะเป็นตัวแทนของชาวม้งในหมู่บ้าน มีสิทธิที่จะกระทำการใด ๆ ในนามชาวม้งในหมู่บ้านนั้นได้โดยสมบูรณ์ หัวหน้าหมู่บ้านมีสิทธิแต่งตั้งผู้ช่วยได้ 1-2 คน เสมือนเป็นคณะบริหาร ราชการเป็นหัวหน้าหมู่บ้านไม่มีการกำหนดไว้ หัวหน้าหมู่บ้านจะสิ้นสภาพลงเมื่อตาย หรือลาออก อพยพไปอยู่ที่อื่น หรือถูกที่ประชุมหมู่บ้านปลดออกโดยการลงมติไม่ไว้ใจ การสิ้นสภาพของหัวหน้าหมู่บ้านถือเป็นการสิ้นสภาพทั้งคณะ การสิ้นสภาพอีกประการหนึ่งคือ โดยคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งสั่งให้ออกจากตำแหน่ง แต่ทั้งนี้คงเป็นเฉพาะในกรณีที่หัวหน้าหมู่บ้าน ได้รับสารตราตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น

หัวหน้าหมู่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองและบริหารงานทั้งปวง เช่น ใกล้เคียงข้อพิพาทระหว่างหมู่บ้าน ดูแลรักษาทางเดินบนเขาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นผู้แทนหมู่บ้านในการเจรจาติดต่อกับคนภายนอก เป็นผู้ตัดสินข้อพิพาทระหว่างครอบครัว รับผิดชอบในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี คอยดูแลอพยพลูกบ้านออกไปให้พ้นหมู่บ้านในยามเกิดการสู้รบหรือสงครามและมีอำนาจพิเศษในการดำเนินงานใด ๆ ในกรณีฉุกเฉินหรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของหมู่บ้านการตัดสินใจในการโยกย้ายหมู่บ้านเพื่อแสวงหาแหล่งทำกินใหม่ และหน้าที่ทางด้านอื่น ๆ ที่ควรเป็นหน้าที่ของรัฐบาลบางส่วน หรือทั้งหมด อย่างไรก็ตาม หัวหน้าหมู่บ้านก็มีอาจใช้อำนาจหน้าที่นี้ได้โดยพลการ

เพราะต้องดำเนินการตามมติของที่ประชุมหมู่บ้าน และตามจารีตประเพณี และในทางปฏิบัติ ยังถูกควบคุมการบริหารงานโดยทางอ้อมโดยคณะ “ผู้เฒ่า ผู้แก่” ซึ่งเปรียบเสมือนคณะที่ปรึกษาหมู่บ้านด้วย

5. กระบวนการยุติธรรม กรณีพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือมีเหตุร้ายแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ฆาตกรรม (ปัจจุบันมักจะเป็นกรณีที่ไม่ใช่ฆาตกรรม เช่น การลักขโมย ทำร้ายร่างกาย ฯลฯ) ชาวเมืองมักนิยมดำเนินการโดยกระบวนการยุติธรรมของเขาสองขบวน คู่กรณีเป็นคนต่างเผ่า ต่างประเพณีกัน จึงยินยอมให้เจ้าหน้าที่ทางราชการเข้าไปดำเนินการ อำนาจทางตุลาการในกระบวนการยุติธรรมของชาวเมืองมี 2 ประเภท คือ

1. คณะผู้เฒ่าผู้แก่ของแซ่สกุลจะตัดสินข้อพิพาท ระหว่างคู่กรณีที่อยู่ในสกุลเดียวกัน โดยผู้เสียหายจะนำความไปร้องเรียนต่อผู้เฒ่าผู้แก่ในแซ่สกุลของตน คำตัดสินถือเป็นเด็ดขาด และถือเป็นเรื่องภายในครอบครัว

2. คณะกรรมการกลางตัดสินข้อพิพาท จะทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทระหว่างคนต่างแซ่สกุล กรณีนี้ผู้เสียหายจะนำเรื่องไปร้องเรียนต่อหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งหัวหน้าหมู่บ้านจะเรียกคู่กรณีมาสอบถาม เกี่ยวกับความพอใจในการแต่งตั้งคณะกรรมการกลางตัดสินข้อพิพาทขึ้น ซึ่งจะมีทั้งหัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้แต่งตั้งโดยการยินยอมของคู่กรณี และคู่กรณีสมัครใจแต่งตั้งเอง คณะกรรมการดังกล่าวโดยปกติแล้วจะมีจำนวนประมาณ 6-10 คน ซึ่งจะกระทำกันที่บ้านของหัวหน้าหมู่บ้านที่เป็นประธาน คณะกรรมการโดยตำแหน่ง จะทำการตัดสินโดยการพิจารณาพยานหลักฐาน การซักถามข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายแล้วออกเสียง การตัดสินถือเป็นเด็ดขาด

บทลงโทษส่วนใหญ่ จะเป็นไปตามกฎเกณฑ์และจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบเนื่องกันมาก่อน ถ้าเป็นกรณีใหม่ คณะกรรมการก็จะพิจารณาบทลงโทษขึ้นใหม่ และจะให้ถือเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติต่อไป

นายพิทักษ์ สาขาตร์ (2535) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง ปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านแม่วใหม่ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไปในการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านแม่วใหม่ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง ในหมู่บ้านดังกล่าวโดยได้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งได้เลือกโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง จาก 3 กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ จำนวน 10 คน กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน และกลุ่มประชาชน จำนวน 10 คน นอกจากนี้ยังได้อาศัยข้อมูลจากเอกสาร รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมประกอบกันไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความกระจ่างมากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้งบ้านแม่วใหม่อำเภอเมืองจังหวัดตาก มีสภาพสังคมที่ไม่แตกต่างกับการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่าอื่น ๆ กล่าวคือ มีการรวมกลุ่มและอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย หากแต่มีกลุ่มคนบางกลุ่มที่มีการศึกษาดี และได้มีส่วนช่วยสร้างสรรค์การพัฒนาหมู่บ้าน ฐานะทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม ส่วนด้านการเมืองนั้นชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านนี้มีความตื่นตัวค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 ที่ผ่านมา

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านแม่วใหม่ โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 มีดังนี้คือ

2.1 การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบของทางราชการ

2.2 การโฆษณาหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง

2.3 การจัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็นระบบคุ้ม

2.4 สื่อมวลชน

2.5 การเผยแพร่ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ

2.6 ความเป็นผู้นำของผู้นำท้องถิ่น ทั้งผู้นำตามกฎหมายและผู้นำตามธรรมชาติ

2.7 โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

นายศิริพงษ์ สุวรรณศิริ (2538) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ เรื่องการเรียนรู้ทางการเมืองของชาวเขาดำบลแม่नावง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองของชาวเขาและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาที่ตำบลแม่नावง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ว่าชาวเขาในบริเวณแถบนี้มีการเรียนรู้ทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเป็นอย่างไร รวมถึงการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองอย่างไร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ชาวเขารวม 5 เผ่าด้วยกัน ได้แก่ เผ่ามูเซอ เผ่าลีซอ เผ่าอีเก้อ เผ่าฮ่า และเผ่ากระเหรี่ยง ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เหล่านี้ได้อยู่กระจัดกระจายทั่วไปใน 11 หมู่บ้าน และพบว่าเผ่ามูเซอมีจำนวนมากที่สุด คือ มีถึง 551 หลังคาเรือนของจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 662 หลังคาเรือน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่าชาวเขาส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ทางการเมืองไม่ดี ชาวเขาที่เป็นคนหนุ่มสาวสนใจการเมืองการปกครองไทยมากกว่าผู้สูงอายุ และพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาที่มีการเรียนรู้ทางการเมืองไทยดี จะอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองมากนัก

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีอิสระต่อการเรียนรู้ทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองไทย

ผลของการวิจัย

1. ชาวเขาส่วนใหญ่ในท้องที่แห่งนี้มีการเรียนรู้ทางการเมืองดี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจะแตกต่างกันตามที่ตั้งบ้านเรือน คือชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้หมู่บ้านจะมีการเรียนรู้ทางการเมืองที่ดีกว่าชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ไกลจากหมู่บ้าน

2. ชาวเขาที่เป็นคนหนุ่มสาวจะสนใจการเมืองการปกครองไทยมากกว่าผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ด้านพฤติกรรมทางการเมืองปรากฏว่าคนหนุ่มสาวกับคนสูงอายุไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมทางการเมือง

3. พฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาที่มีการเรียนรู้ทางการเมืองที่ดีจะไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ซึ่งแตกต่างจากสมมติฐานที่ตั้งไว้

นางวันเพ็ญ ขวรวงศ์ (2539) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่องทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าอีเก้อ หมู่บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมายและระบบการเมืองการปกครองไทย เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อทัศนคติทางการเมือง และเพื่อศึกษาถึงทัศนคติที่มีต่อผู้มีอำนาจในการปกครองบริหารประเทศของชาวเขาเผ่าอีเก้อ บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในการศึกษาอาศัยทฤษฎีทัศนคติ ระดับการเมือง และแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการสุ่มตัวอย่างจากชาวเขาในพื้นที่เป้าหมายมาทำการศึกษารวม 132 รายผลของการศึกษาพบว่า

ชาวเขาเผ่าอีเก้อร้อยละ 44.7 ไม่รู้หนังสือ ร้อยละ 96.2 นับถือผีบรรพบุรุษ และร้อยละ 95.5 ได้รับสัญชาติไทย ชาวเขาเผ่าอีเก้อถึงร้อยละ 95.5 มีความรู้ความเข้าใจ ต่อเรื่องสิทธิหน้าที่พลเมืองไทยตามกฎหมายเป็นอย่างดี และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มีอำนาจการปกครองและนักการเมืองและต่อระบบ

การเมืองไทย มีความสำคัญทางการเมืองสูง ร้อยละ 51.5 และ 96.2 ตามลำดับ แต่ชาวเขาเผ่าอีก็อไม่ค่อยมั่นใจในการซื้อขายเสียง ส่วนมากมีส่วนร่วม ในทางการเมืองนั้นมีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ พบว่าขึ้นอยู่กับกลุ่มรายได้ต่ำจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มีอำนาจปกครอง ประชากรที่มีอายุต่ำจะมีทัศนคติต่อระบบการเมืองดีกว่ากลุ่มที่มีอายุสูงกว่า ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อเรื่องเดียวกันนี้ต่ำกว่าผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและข้าราชการ ส่วนผู้ไม่เคยผ่านการศึกษาในระบบการศึกษาของรัฐจะมีทัศนคติที่ต่ำกว่าผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ

สำหรับอิทธิพลของทัศนคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น พบว่า ชาวเขาที่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้มีอำนาจปกครองและนักการเมืองจะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านมากกว่า ชักชวนเพื่อนบ้านไปให้เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งน้อยกว่า แต่ค่อนข้างจะพิจารณาเลือกบุคคลเข้าเป็น ส.ส. หรือ ส.จ. โดยอาศัยคุณสมบัติรวมมากกว่าการพิจารณาจากการเป็นชาวพื้นราบ หรือชาวเขา แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะการช่วยเหลือผู้ที่ยากจนหรือคนพิการหรือคนชราที่ยังไม่เด่นชัดเท่ากับผู้ที่มิมีทัศนคติต่ำกว่า หรือกล่าวได้ว่าผู้ที่มีทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตยจะวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียในการเข้ามีส่วนร่วมในแต่ละด้านสูงกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ต่ำกว่า หรือทัศนคติเป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรม

จากการศึกษาของ กมล สมวิเชียร (2514:35-70) เรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมือง” พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมีลักษณะอิสระนิยมปนกับอำนาจนิยม ลักษณะอิสระนิยมเป็นผลมาจากการขัดเกลาในครอบครัว แต่เมื่อบุคคลเติบโตขึ้นจะได้รับอิทธิพลจากสังคมโดยรวม ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย จึงมีลักษณะเป็นลูกดุ่มแก้วที่ขัดแย้งกันเอง ระหว่างอิสระนิยมที่ปรารถนาที่จะมีวิถีชีวิต ซึ่งไม่มีสิ่งเหนี่ยวรั้งจำกัดกับอำนาจนิยมที่มีความจำเป็น ที่จะต้องอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่า

โดยลักษณะอำนาจนิยมนั้นก่อให้เกิดพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ

1. ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจยอมรับผู้มีอำนาจอย่างหนึ่ง กับ
2. ผู้มีอำนาจชอบใช้อำนาจอย่างหนึ่ง

อันที่จริงการที่จะใช้วัฒนธรรมทางการเมือง มาอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองนั้น จะต้องมองการกระจายของความโน้มเอียงทางการเมืองอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นผลบวกของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นค่านิยมของแต่ละกลุ่มชนไม่ได้ จะต้องสร้างสูตรที่ให้น้ำหนักอิทธิพลของแต่ละกลุ่มชนให้เหมาะสมด้วย จึงจะสามารถใช้ในการอธิบายการทำงานของระบบการเมืองได้

จากผลการวิจัยของ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2515:155-170) เรื่อง “ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทย ที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย” ที่พบว่า ครอบครัวยุคใหม่ไม่มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะยังยึดถือระเบียบประเพณีอยู่อย่างเหนียวแน่นมีความอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้นำอันเป็นลักษณะของสังคมไทยทั่วไป โครงสร้างทางเศรษฐกิจก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะประชาชนมีอาชีพกสิกรรม มีรายได้น้อยนอกจากนั้นชาวไทยทั่วไปมีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับการเมือง การปกครองแบบพหุพัตน เพราะการเรียนรู้สังคมทุกระดับ และทุกองค์กรยังบกพร่องอยู่มาก ประกอบกับสถาบันการศึกษาของไทยที่มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองที่ประเทศไทยต้องการไม่ประสบผลสำเร็จเพราะประชาชนส่วนหนึ่งอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ อีกส่วนหนึ่งอ่านออกเขียนได้แต่ก็ไม่ได้ลิ้มไปแล้ว รวมทั้งระบบการศึกษาในโรงเรียนก็ไม่ได้ให้ความรู้อันแท้จริงเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่เด็กนักเรียน โดยมีจุดบกพร่องมาจากครู แบบเรียนหลักสูตร วิธีการอบรมสั่งสอน ตลอดจนทั้งปรัชญาการศึกษาของไทย

ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบันจะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจของโลกในยุคข่าวสารข้อมูลและการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีผลกระทบอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในทางการเมืองของผู้คนในโลก รวมทั้งประเทศไทยของเราด้วย

ระบบการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบันยังคงเป็นลักษณะ “อำนาจนิยม” ที่ยึดติดอยู่กับระบบเจ้าขุนมูลนาย จากระบบ “ศักดินา” ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะของระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงเหนียวแน่นในสังคมไทย อีกทั้งทำให้คนไทยส่วนใหญ่ที่มีความรู้ น้อย และยากจนมักจะถูกเป็นผู้ยอมรับการจูงใจ ให้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มใจ ในหลากหลายรูปแบบในปัจจุบันผสมผสานกับการกล่อมเกล้าทางการเมืองของผู้คนที่ผูกติดกับความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนา เช่น คำคมที่ว่า “บุญคุณต้องทดแทน” ก็ทำให้ประชาชนยังคงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบจารีตประเพณีเดิมอย่างเหนียวแน่น

จากการศึกษาของ วันเพ็ญ บุญยืน (2539) เรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งให้เห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาเป็นแบบผสมระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม โดยมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้การเมืองการปกครอง และต้องการมีส่วนร่วมในการปกครองสูง ดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด
2. นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากที่สุด

จากการศึกษาของ สุรสิทธิ์ อุดบุรี (2541) เรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต อ.เมือง จ.เชียงราย” พบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป และมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีรายได้สูงกว่า 15,000 บาทต่อเดือนให้ความสนใจทางการเมือง โดยติดตามข่าวสารอยู่ตลอดเวลาและเห็นด้วยว่า รัฐธรรมนูญใหม่มีความเหมาะสมกับการปกครองประเทศไทย จากการศึกษายังพบอีกว่า ในกลุ่มชนชั้นกลางของจังหวัดเชียงราย มีความโน้มเอียงที่วัฒนธรรมทางการเมืองจะเป็นไปในรูปแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาของ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538) เรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในสังคมไทย” พบว่า

1. ชนชั้นกลางในสังคมไทย เพศชายในกลุ่มอายุระหว่าง 35-45 ปี ที่มีประสบการณ์ทำงานประมาณ 16-20 ปี และทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง
2. ชนชั้นกลางที่เคยศึกษาวิชาการระดับสังคมและการเมืองไทย (รศ.601) และเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองเป็นเวลานาน จะมีระดับความรู้ความเข้าใจและระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูง แต่ชนชั้นกลางที่สังกัดกระทรวงกลาโหมและมหาดไทย มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่ำ

จากการศึกษาของ ร้อยเอกชูเอก ฉายา (2539) เรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองของนายทหารชั้นประทวน: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่” และ สุรพาสน์ ทักษภาน (2519) เรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันของกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ” พบว่า

ผลงานวิจัยทั้งสองท่านสอดคล้องกันทั้งทัศนคติและวัฒนธรรมทางการเมืองของทหาร โดยเฉพาะลักษณะของทหารที่เน้นระเบียบวินัย ที่มีสายการบังคับบัญชาชัดเจน สะท้อนวัฒนธรรมทางการเมืองที่ค่อนข้างจะเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งองค์กร เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของนายทหารชั้นประทวน และสัญญาบัตรไม่มีความแตกต่างกันเราไม่ค่อยพบความหลากหลายของวัฒนธรรมทางการเมืองในหน่วยงานองค์กรของทหารบางขณะก็พบวัฒนธรรมทางการเมืองของทหาร ที่เป็นแบบ Top - Down คือวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้บังคับบัญชากับวัฒนธรรมของผู้บังคับบัญชาอีกทีหนึ่ง

2.2.2 ข้อมูลทั่วไปในหมู่บ้านมณีพฤกษ์

สภาพทั่วไป

หมู่บ้านมณีพฤกษ์ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่เริ่มจะมีการพัฒนา มีถนนลาดยางอย่างดีเข้าหมู่บ้าน มีไฟฟ้าและโทรศัพท์สาธารณะ ส่วนน้ำอุปโภคบริโภคใช้ระบบน้ำประปาหมู่บ้านและการเก็บรองน้ำฝนไว้เอง เริ่มมีโทรทัศน์ดูบ้าง แต่ยังไม่แพร่หลายมากนัก มีรถยนต์ (ใช้บรรทุกพืชผลทางการเกษตรจึงเป็นรถกระบะปิคอัพเสียส่วนใหญ่) และรถจักรยานยนต์ แต่ไม่ครบทุกบ้าน ผู้ที่ไม่มีรถใช้จะไปไหนมาไหนด้วยการเดิน เว้นแต่ลงจากเขามาพื้นราบจึงใช้รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ ไม่มีรถเมย์ อาชีพรายได้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับพืชผลทางการเกษตร

หมู่บ้านมณีพฤกษ์เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง พวกม้งชอบให้เรียกว่า “ม้ง” หากไปเรียกว่า “เมี้ยว” ก็จะโกรธหว่าเป็นการเรียกแบบดูถูกกัน

การศึกษา

มีโรงเรียน 1 แห่ง เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หากจะศึกษาต่อก็ต้องมาเรียนที่พื้นราบ ซึ่งห่างไกลไปจากหมู่บ้านมากประมาณ 15 กิโลเมตร ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อของประชาชนเป็นอย่างมาก

ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไปจะไม่มีการศึกษา เพราะเติบโตมาในช่วงทำสงครามกับทางราชการ จึงอ่านหนังสือไม่ได้ อย่างมากก็แค่เขียนชื่อตัวเองได้ เว้นแต่บางคนจะเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (ก.ศ.น.) ในด้านการศึกษาจะพบว่า

- จบปริญญาตรีจำนวน 1 คน ไปรับราชการครูอยู่ที่ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- เพศชายจะมีการศึกษาคือว่าเพศหญิง
- เพศหญิงส่วนใหญ่จะไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะยึดติดกับความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ว่า “โตขึ้นก็แต่งงาน ไปอยู่กับครอบครัวอื่น และยังเรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็แต่งงานแล้ว”

ภาษา

ชาวมีงมีภาษาพูดเป็นของตนเอง (นักภาษาศาสตร์ได้จัดชาวมีงให้อยู่ในตระกูลภาษาม้ง-เย้า ในกลุ่มภาษาจีน-ทิเบต) แต่ไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง

การสาธารณสุข

หมู่บ้านมณีพฤกษ์มีสถานอนามัยสร้างด้วยไม้ 1 แห่ง แต่ไม่มีแพทย์ประจำ คงมีแต่เจ้าหน้าที่อนามัยประจำอยู่เพียง 1 คน ซึ่งเป็นคนหมู่บ้านปางแก ซึ่งอยู่ข้างล่างก่อนถึงหมู่บ้านมณีพฤกษ์ ตกเย็นก็จะกลับบ้าน การรักษาทำได้แค่การปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากมีอาการเจ็บป่วยหนักๆ ก็ต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลทุ่งช้าง จังหวัดน่าน บางครั้งไปหาแพทย์ควบคู่กับการรักษากับหมอผีในหมู่บ้านด้วย ปัจจุบันมีหมอผีในหมู่บ้านจำนวน 5 คน

สถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัวจะให้ความสำคัญกับชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวมาก ซึ่งเขาสามารถที่จะมีภรรยาได้หลายๆ คนหากมีความสามารถเลี้ยงดูผู้หญิงได้ แต่เพียงคนเดียว

- เป็นระบบครอบครัวใหญ่ บางบ้านมีถึง 4-5 ครอบครัวอยู่ในบ้านเดียวกัน เว้นแต่บุตรชายคนใดแต่งงานแล้วมีความสามารถแยกเรือนออกไปก็สามารถทำได้ หากไม่ก็จะอยู่กับครอบครัวเดิม

- ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี

- สิทธิสตรีมีน้อยกว่าผู้ชายมาก จะอยู่บ้านเลี้ยงลูก ทำอาหารและเฝ้าปัดถักร้อย หรือออกไปไร่กับสามีช่วยกันทำไร่

- ลักษณะของบ้านจะเป็นบ้านชั้นเดียว มีครัวอยู่ในบ้าน มีประตูเพียงประตูเดียวไม่มีหน้าต่าง ด้วบ้านทำด้วยไม้ ปลูกติดพื้นดิน สำหรับที่นอนภายในบ้านจะยกพื้นไม้สูงขึ้นจากพื้นดิน ปัจจุบันบางบ้านที่มีฐานะดีจะต่อเติมเรือนนอนออกไปจากด้วบ้าน โดยปลูกเรือนนอนใหม่เป็น 2 ชั้น มีประตูหน้าต่าง ห้องน้ำจะแยกต่างหากออกจากด้วบ้าน

ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจะไกล่เกลี่ยกันเอง เนื่องจากมีงเป็นระบบครอบครัวที่มีแซ่ ดังนั้นข้อพิพาทในเรื่องของคนแซ่เดียวกันก็จะให้ผู้เฒ่าผู้แก่ของแซ่นั้นไกล่เกลี่ย หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จหรือเป็นกรณีพิพาทของคนต่างแซ่กัน ก็จะไปให้กรรมการหมู่บ้านไกล่เกลี่ย หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็จะให้ผู้เฒ่าบ้านและกำนันเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามลำดับ หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จหรือเป็นผู้ที่กระทำความผิดหลายๆ ครั้งจึงจะมีการแจ้งความ การไกล่เกลี่ยจะใช้หลักจารีตประเพณีของเผ่า

ชาวเขาเผ่าม้งมี 2 กลุ่ม คือ แบ่งตามการเรียกชื่อของชาวม้งเอง ได้แก่ ม้งขาวที่เรียกตนเองว่า “ม้ง เคอว” (Mhong Daw) และม้งดำหรือม้งนำเงินหรือม้งเขียวที่เรียกตนเองว่า “ม้งจิว” (Mhong Njua) ทั้งสองกลุ่มนี้ต่างกันในภาษาพูด (สำเนียงพูดต่างกันและคำพูดบางคำพูดต่างกัน) ตลอดจนการแต่งกายก็แตกต่างกัน

ม้งดำ ชายใส่กางเกง หญิงใส่กระโปรงสีดำ มีปกคอหลังขนาดใหญ่และจะมีการปักลายดอก จากด้านขวาโค้งไปที่หน้าอกซ้าย

ม้งขาว ชายใส่กางเกง หญิงใส่กระโปรงสีน้ำเงิน เสื้อสีดำจะมีปกคอเล็กกว่าปกคอเสื้อม้งดำ มีการนำผ้าสีน้ำเงินมาเย็บติดเป็นลายเสื้อทั้ง 2 ด้าน

ม้งมณีพฤษ์จัดเป็นกลุ่มม้งดำ นับถือผีและยังยึดติดกับจารีตประเพณีแบบเดิม เว้นแต่คนรุ่นใหม่และเฉพาะที่มีการศึกษาจะผ่อนคลายกับจารีตแบบเดิม เริ่มกล้าแสดงความคิดเห็นกับคนเฒ่าคนแก่ บ้างเมื่อเห็นว่าไม่ถูกต้อง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านจารีตประเพณีก็ต้องเป็นอิทธิพลของศาสนา ทั้งหมู่บ้านนับถือศาสนาคริสต์ 1 คนคือผู้ใหญ่บ้าน เพราะ ไปอยู่กับพวกคริสต์เพื่อการศึกษาจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วกลับมาอยู่ในหมู่บ้านทำให้ยังคงนับถือศาสนาคริสต์อยู่เช่นเดิม บางคนให้ลูกบวชเณรที่วัดพื้นราบข้างล่างก็เพื่อการศึกษา เมื่อกลับไปอยู่บ้านลาสิกขาบทก็จะกลับไปนับถือผีเช่นเดิม

ทั้งหมู่บ้านไม่มีวัด ไม่มีโบสถ์คริสต์ หรือสุเหร่า

ในความคิดที่พวกเขาเข้าป่าเป็นพวกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ผู้รับกับทางราชการเป็นเพราะถูกทางเจ้าหน้าที่ตำรวจรังแก ไม่รู้อุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ ปัจจุบันรู้แต่ว่าคอมมิวนิสต์นั้นชาวบ้านจะมีทรัพย์สินไม่ได้ แต่ระบอบประชาธิปไตยนั้นชาวบ้านมีทรัพย์สิน มีสิทธิต่างๆ ได้เท่ากัน

กล่าวโดยสรุป ชาวม้งหมู่บ้านมณีพฤษ์ไม่มีความรู้เรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองเลย การเลือกตั้งจะเลือกคนที่รู้จัก คนที่ชอบ โดยไม่สนใจนโยบายของบุคคลหรือพรรคการเมือง